

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

© 2020 БІЛОКІННА І. Д.

УДК 338.43
JEL: O13; O43; P32

Білокінна І. Д. Інституційне забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції

Метою статті є дослідження інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. У статті наведено актуальність органічного виробництва на сьогодні. Зазначено сучасних науковців, які досліджували певні аспекти інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва в нашій країні. Наведено пояснення таких категорій, як «органічне виробництво» та «органічне сільське господарство». Також проаналізовано в динаміці основні закони, які регулюють органічне виробництво в нашій державі. Крім того, розглянуто ряд інших нормативних документів, котрі сприяють розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції, а також проекти наказів і постанов. Наведено пояснення таких категорій, як «орган сертифікації» та «орган іноземної сертифікації». Зазначено перелік міжнародних акредитованих органів сертифікації органічного виробництва, які здійснюють сертифікацію на території нашої країни. Проаналізовано основні показники органічного виробництва України й інших держав, а також обсяги вирощеної органічної плодоовочевої продукції у 2018 році. Зазначено місце України серед інших країн-лідерів світу за площею органічних земель. Також наведено такі показники різних країн, як відсоток органічних земель у загальній кількості сільськогосподарських земель, кількість органічних виробників і суми роздрібних продажів у 2018 році. Наведено обсяги органічного вирощування плодоовочевої продукції в розрізі областей України. Крім того, показано, яку частину в загальних обсягах займає органічне вирощування ягідних культур. Зазначено, які області є лідерами в органічному вирощуванні плодоовочевої продукції, і в яких областях органічні ягідні культури не вирощуються. Запропоновано заходи вдосконалення інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: «зелена економіка», інституційне забезпечення, орган сертифікації, органічне виробництво, сільськогосподарська продукція.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-214-220>

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 10.

Білокінна Ілона Дмитрівна – асистент, кафедра адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: i.bilokinna@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5816-1067>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/L-5503-201>

УДК 338.43
JEL: O13; O43; P32

Білокінна І. Д. Институциональное обеспечение развития органического производства сельскохозяйственной продукции

Целью статьи является исследование институционального обеспечения развития органического производства сельскохозяйственной продукции в Украине. В статье приведена актуальность органического производства на сегодня. Указаны современные ученые, которые исследовали некоторые аспекты институционального обеспечения развития органического производства в нашей стране. Приведены объяснения таких категорий, как «органическое производство» и «органическое сельское хозяйство». Проанализированы в динамике основные законы, регулирующие органическое производство в нашей стране. Кроме того, рассмотрен ряд других нормативных документов, которые способствуют развитию органического производства сельскохозяйственной продукции, а также проекты приказов и постановлений. Приведены объяснения таких категорий, как «орган сертификации» и «орган иностранной сертификации». Указан перечень международных аккредитованных органов сертификации органического производства, осуществляющих сертификацию на территории нашей страны. Проанализированы основные показатели органического производства Украины и других государств, а также объемы выращенной органической плодоовощной продукции в 2018 году. Указано место Украины среди других стран-лидеров мира по площади органических земель. Также приведены такие показатели различных стран, как процент органических земель в общем количестве сельскохозяйственных земель, количество органических производителей и суммы розничных продаж в 2018 году. Приведены объемы органического выращивания плодоовощной продукции в разрезе областей Украины. Кроме того, показано, какую часть в общем объеме занимает органическое выращивание ягодных культур. Указано, какие области являются лидерами в органическом выращивании плодоовощной продукции, и в каких областях органические ягодные культуры не выращиваются. Предложены меры совершенствования институционального обеспечения развития органического производства сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: «зеленая экономика», институциональное обеспечение, орган сертификации, органическое производство, сельскохозяйственная продукция.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 10.

Білокінна Ілона Дмитрівна – асистент, кафедра адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (вул. Сонячна, 3, Вінниця, 21008, Україна)

E-mail: i.bilokinna@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5816-1067>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/L-5503-2018>

Bilokinna I. D. The Institutional Provision of the Development of Organic Agricultural Production

The article is aimed at researching the institutional provision of the development of organic agricultural production in Ukraine. The article displays the relevance of organic production for today. The modern scientists, who have explored some aspects of the institutional development of organic production in our country, are mentioned. Explanations for the categories of «organic production» and «organic agriculture» are provided. The main laws governing organic production in our country are analyzed in dynamics. In addition, a number of other regulations that contribute to the development of organic agricultural production, as well as drafts of orders and regulations, are considered. Explanations for categories such as «certification authority» and «foreign certification authority» are provided. The list of international accredited organic certification bodies, which fulfill certification services in our country, is presented. The main indicators of organic production of Ukraine and other countries, as well as the volume of organic fruit and vegetable products grown in 2018, are analyzed. The place of Ukraine among other countries-leaders of the world according to the area of organic land is specified. Also presented are the indicators of different countries, such as the percentage of organic land in the total amount of agricultural land, the number of organic producers, and the amount of retail sales in 2018. The volumes of organic growing of fruit and vegetable products in the regions of Ukraine are provided. It is also displayed how much organic cultivation of berry crops takes up in the general volumes. It is specified which regions are the leaders in organic growing of fruit and vegetable products, and in which regions organic berry crops are not grown. Measures to improve the institutional provision of the development of organic agricultural production are proposed.

Keywords: green economy, institutional provision, certification authority, organic production, agricultural products.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 10.

Bilokinna Ilona D. – Assistant, Department of the Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (3 So-niachna Str., Vinnytsia, 21008, Ukraine)

E-mail: i.bilokinna@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5816-1067>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/L-5503-2018>

Україна, як і ряд інших держав, намагається розвивати сільське господарство відповідно до Цілей сталого розвитку (ЦСР). Своєю чергою, для досягнення цілей сталого розвитку у світовому співтоваристві прийнято побудувати «зелену економіку» на зміну звичної для нас «коричневої». Однією із складових «зеленої економіки» є розвиток органічного виробництва.

Відповідно, для того щоб здійснювати розвиток органічного виробництва сільськогосподарської продукції, необхідно сформулювати правильне інституційне забезпечення, котре спирається на вдалий досвід високорозвинених країн, але із урахуванням національних особливостей нашої держави.

Ми погоджуємось із думкою, що сьогодні завдяки процесам глобалізації, посилення конкуренції та посилення вимог споживачів до надання послуг, а також іншим конкурентним перешкодам туристичні агентства змушені шукати нові способи здобуття та утримання конкурентних переваг [8]. І це стосується не лише туристичних агентств, а також виробників сільськогосподарської продукції. Які наразі, бажаючи збільшувати свої прибутки та обсяги виробництва, змушені починати працювати за новими принципами, а точніше розвивати органічне виробництво на своїх підприємствах, оскільки, як і в Україні, так і за кордоном, з кожним роком збільшується попит на органічну продукцію.

Серед науковців приділялось достатньо уваги теоретичним і методологічним проблемам розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції. До таких вчених можна віднести таких як: Соколюк С. [1], який досліджував інституційне забезпе-

чення виробництва органічної аграрно-промислової продукції; Маркевич К. [4] вивчав роль «зелених» інвестицій у сталому розвитку; Саковська О. [9] та Шпикуляк О. [9] досліджували проблеми державного регулювання функціонування та розвитку сільськогосподарських кооперативів, а також Шпикуляк О. [11] приділяв достатньо уваги вивченню інституцій у розвитку та регулюванні аграрного ринку. Проте за сучасних умов інституційне забезпечення органічного виробництва є досить мінливим і потребує постійного вивчення для подальшого вдосконалення, що й сприяло написанню цієї статті.

Метою статті є дослідження інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції та пошук шляхів його вдосконалення.

Україна, яка приєдналася до ЦСР та Паризької угоди, встигла «задекларувати» прихильність новому тренду. Хоча й поступ не надто помітний, проте шляхом упровадження фінансових інструментів підтримки «зеленої» економіки країна почала здійснювати кроки на шляху до «зеленого» зростання: сприяти розвитку відновлюваної енергетики, впроваджувати заходи з енергоефективності, заохочувати екологічно чисті технології у промисловості та сільському господарстві, розвивати «зелене» будівництво [4, с. 9].

З визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) «Органічне сільське господарство – виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів,

характерних для місцевих умов, при цьому уникає використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного» [2].

Відповідно до Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» органічне виробництво – сертифікована діяльність, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції (у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво (включаючи збирання), підготовка, обробка, змішування та пов'язані з цим процедури, наповнення, пакування, переробка, відновлення та інші зміни стану продукції), що проводиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [3]. Як ми бачимо, в органічному виробництві принцип екологічності і безпечності враховується на усіх стадіях виготовлення та доставки продукції до споживача.

Через невирішеність багатьох питань розвиток інститутів та інституцій у державі сьогодні невідкладно слід розглядати як фундаментальну проблему, розв'язання якої сприятиме ефективному функціонуванню аграрного ринку [10].

Дивлячись з точки зору інституціоналізму, інституційне забезпечення відіграє важливу роль у розвитку тієї чи іншої сфери. Держава найбільшою мірою може впливати на стан інституційного забезпечення в країні, в тому числі органічного виробництва сільськогосподарської продукції. Аналіз ситуації щодо інституційного забезпечення регулювання виробництва органічної аграрно-промислової продукції вказує на наявність низки проблем, які впливають на рівень його ефективності, а саме: нестабільність нормативно-правової бази, нерівні умови доступу підприємств-виробників до інфраструктурних каналів збуту аграрно-промислової продукції, дорогі та неякісні інфраструктурні послуги, відсутність зрозумілої державної регуляторної політики з упорядкування інфраструктурних взаємодій на ринку [1].

Україна довгий час не мала правильного закону про органічне виробництво сільськогосподарської продукції, який враховував усі національні особливості нашої держави, сприяв розвитку органічного виробництва та зобов'язував до розширеного контролю з боку держави за дотриманням правил щодо такого виду виробництва. У 2015 році був прийнятий Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», проте цей закон на практиці показав ряд прогалин, які

обов'язково необхідно було усунути. Наприклад, виробники могли маркувати свою продукцію як органічна, але насправді вона такою не була, і тим самим вводили в оману споживачів. Тому 02.08.2018 р. набрав чинності Закон України 2496-VIII «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Цей Закон визначає основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, засади правового регулювання органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку органічної продукції, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади, суб'єктів ринку органічної продукції та напрями державної політики у зазначених сферах [3]. Цей закон надав початок для сталого розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції.

Державне управління та регулювання у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції здійснюють Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної аграрної політики, та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності й окремих показників якості харчових продуктів [5].

Крім Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», сферу органічного виробництва сільськогосподарської продукції також регулює ряд підзаконних актів, а саме:

- ✦ Постанова Кабінету Міністрів України від 12.02.2020 № 87 «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу;
- ✦ Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 22.02.2019 № 67 «Про затвердження державного логотипа для органічної продукції»;
- ✦ Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19.03.2019 № 143 «Про затвердження Порядку підтвердження спеціальних знань інспектора з органічного виробництва та/або обігу органічної продукції у сфері органічного виробництва».

Законодавче забезпечення органічного виробництва лише формується в нашій державі, у зв'язку з цим формується ряд законопроектів і проектів постанов, а також інших нормативних до-

кументів. Так, 11 лютого 2020 року було представлено два проекти Наказів Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Порядку ведення Переліку органів іноземної сертифікації» та «Про затвердження Порядку розгляду апеляцій на рішення органів сертифікації». Також Постановою Кабінету Міністрів України від 23.10.2019 № 970 «Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції», котра набере чинності з 6 червня 2020 року. Цей Порядок визначає детальні правила органічного виробництва та обігу органічної продукції таких галузей органічного виробництва:

- ✦ органічне рослинництво (зокрема насінництво та розсадництво);
- ✦ органічне тваринництво (зокрема птахівництво, бджільництво);
- ✦ органічне грибівництво (зокрема вирощування органічних дріжджів);
- ✦ органічна аквакультура;
- ✦ виробництво органічних морських водоростей;
- ✦ виробництво органічних харчових продуктів (зокрема органічне виноградарство);
- ✦ виробництво органічних кормів;
- ✦ заготівля органічних об'єктів рослинного світу [5].

Крім того, 24 грудня 2019 року був підписаний наказ № 787 «Про внесення змін до структури апарату Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України», згідно з яким у Директораті сільського розвитку формується Відділ органічного виробництва та стандартів якості. Цей відділ займатиметься виключно регулюванням органічного виробництва, маркуванням і маркетингом органічної продукції.

Згідно із Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» державний контроль у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції покладено на Держпродспоживслужбу, в повноваженнях якої є перевірка діяльності операторів та органів сертифікації та проведення заходів моніторингу органічної сільськогосподарської продукції, аби на полиці магазинів і ринків не потрапила фальсифікована органічна продукція.

Ще одним важливим елементом інституційного забезпечення розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції є органи сертифікації. Саме ці органи дають право маркувати виробникам свою продукцію як органічну. Згідно з Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» орган сертифікації – підприємство, уста-

нова, організація чи їхній відокремлений підрозділ, що має право на проведення сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції і внесений до Реєстру органів сертифікації [3].

Водночас більшість українських виробників органічної продукції все ж орієнтуються на експорт і сертифікуються відповідно до міжнародних стандартів. Найчастіше це органічні стандарти ЄС (Регламент Ради (ЄС) № 834/2007 та Регламент Комісії (ЄС) № 889/2008). Варто зазначити, що ці стандарти використовуються як для експорту, так і для внутрішнього органічного ринку України. Залежно від цільового ринку виробники керуються й іншими стандартами, серед найпопулярніших в Україні – NOP (США), COR (Канада), JAS (Японія), Bio Suisse (Швейцарія), Bioland та Naturland (Німеччина), Soil Association (Великобританія), KRAV (Швеція) [7].

В Україні сертифікацію мають право здійснювати вітчизняні й іноземні органи сертифікації. Орган іноземної сертифікації – підприємство, установа, організація чи їхній відокремлений підрозділ, що має право на проведення сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції відповідно до вимог законодавства іншого, ніж законодавство України, та внесений до Переліку органів іноземної сертифікації [3].

Європейською Комісією на сьогодні в Україні затверджено 17 міжнародних акредитованих органів сертифікації органічного виробництва, включених до офіційного переліку ЄС (Регламент ЄС № 1235/2008, додаток IV). Серед тих, хто має офіційне затвердження, – «Органік стандарт» (Україна), Bio.inspecta AG (Швейцарія), Albinspect (Албанія), Ecocert SA (Франція), CERES (Німеччина), Control Union Certifications (Нідерланди), Kiwa BCS Öko-Garantie (Німеччина), CCPB (Італія), Ecoglobe (Вірменія), ICEA (Італія), Bioagricert S.r.l (Італія), Lacon GmbH (Німеччина), Letis S.A. (Аргентина), Suolo e Salute srl (Італія), Agreco R.F. Göderz GmbH (Німеччина), Valsts SIA «Sertifikācijas un testēšanas centrs» (Латвія) та A CERT (Греція) [7].

Далі пропонуємо порівняти основні індикатори органічного виробництва України з іншими країнами у 2018 році (табл. 1).

З табл. 1 ми бачимо, що найбільша кількість органічних земель зосереджена в Австралії, а саме 35687799 га. Це становить 8,8 % від загальної кількості сільськогосподарських земель країни. Найбільша кількість виробників органічної продукції знаходиться в Індії – 1149371. Лідером з органічного роздрібно-го продажу є Сполучені Штати Америки, у 2018 році вони становили 40559 мільйонів євро. Україна, своєю чергою, займає 23 місце у 2018 році за кількістю органічних земель. Їх площа складала 309100 га, що становило 0,7 % від загальної кількості земель сіль-

Індикатори органічного виробництва по країнах світу у 2018 р.

Країна	Площа органічних (га)	Органічна частка (%)	Виробники органічної продукції (кількість)	Обсяг органічних роздрібних продажів (млн євро)
Австралія	35687799	8,8	1829	1224
Аргентина	3629968	2,4	1366	
Китай	3135000	0,6	6308 (2016)	8087
Іспанія	2246475	9,6	39505	1903 (2017)
Уругвай	2147083	14,9	12	
Франція	2035024	7,3	41632	9139
США	2023430	0,6	18166 (2017)	40559
Італія	1958045	15,8	69317	3483
Індія	1938221	1,1	1149371	186 (2017)
Німеччина	1521314	9,1	31713	10910
Канада	1311572	2,0	5791	3119
Бразилія	1188255	0,4	17508	778 (2017)
Туреччина	646247	1,7	79563	46
Австрія	637805	24,7	25795	1810
Швеція	608758	19,9	5801 (2017)	2301
Росія	606975	0,3	40	160
Чеська Республіка	538894	12,8	4601	127 (2017)
Греція	492627	6,0	29594	66 (2017)
Польща	484676	3,4	19224	250
Велика Британія	457377	2,7	3544	2537
Румунія	326260	2,5	7908 (2017)	41 (2016)
Перу	311461	1,3	103554	14
Україна	309100	0,7	501	33

Джерело: [6].

ського господарського призначення. У 2018 році було зафіксовано 501 виробника органічної продукції. Сума органічного роздрібного продажу склала 33 мільйони євро.

В Україні розвивається вирощування органічної плодовоовочевої продукції. За допомогою рис. 1 ми можемо побачити обсяги вирощеної органічної плодовоовочевої продукції в розрізі областей України у 2018 р.

З рис. 1 ми бачимо, що лідерами за обсягами виробництва органічної плодовоовочевої продукції є Вінницька, Хмельницька, Київська області. Відповідно, їх обсяги вирощеної органічної плодовоовочевої продукції у 2018 році становили 8413 т, 1783 т і 1364 т. Проте найбільші обсяги вирощених органічних ягідних культур були у Київській області – 1089,4 т, що становить 80 % від загального обсягу вирощеної органічної плодовоовочевої продукції. У Вінницькій області обсяг ягідних культур у загальному обсязі плодовоовочевих культур склав 6,2 %. У Хмельницькій області відсоток ягідних культур склав 0,76 %. Най-

менший обсяг органічної плодовоовочевої продукції був у Чернівецькій області, а саме 3 т за 2018 рік. Крім того, у таких областях, як Запорізька, Миколаївська і Чернівецька, вирощування органічних ягід взагалі відсутнє.

Виробництво органічної продукції в Україні починає розвиватися останніми роками, проте є ряд перешкод, котрі заважають розкрити значний потенціал вітчизняних виробників щодо виробництва органічної продукції.

Як зазначалося вище, основною перешкодою було невідповідне законодавство, але із 2 серпня 2019 року ситуація частково виправилася із прийняттям нового закону. Проте державі необхідно ще розробити механізм підтримки органічних виробників, а також тих, хто бажає ними стати.

Необхідно запровадити субсидії, дотації, дешеве кредитування, компенсації сертифікації виробників органічної продукції, а також вкрай важлива фінансова підтримка у перехідний період. На жаль, ці інструменти в нашій державі на практиці ще не застосовуються.

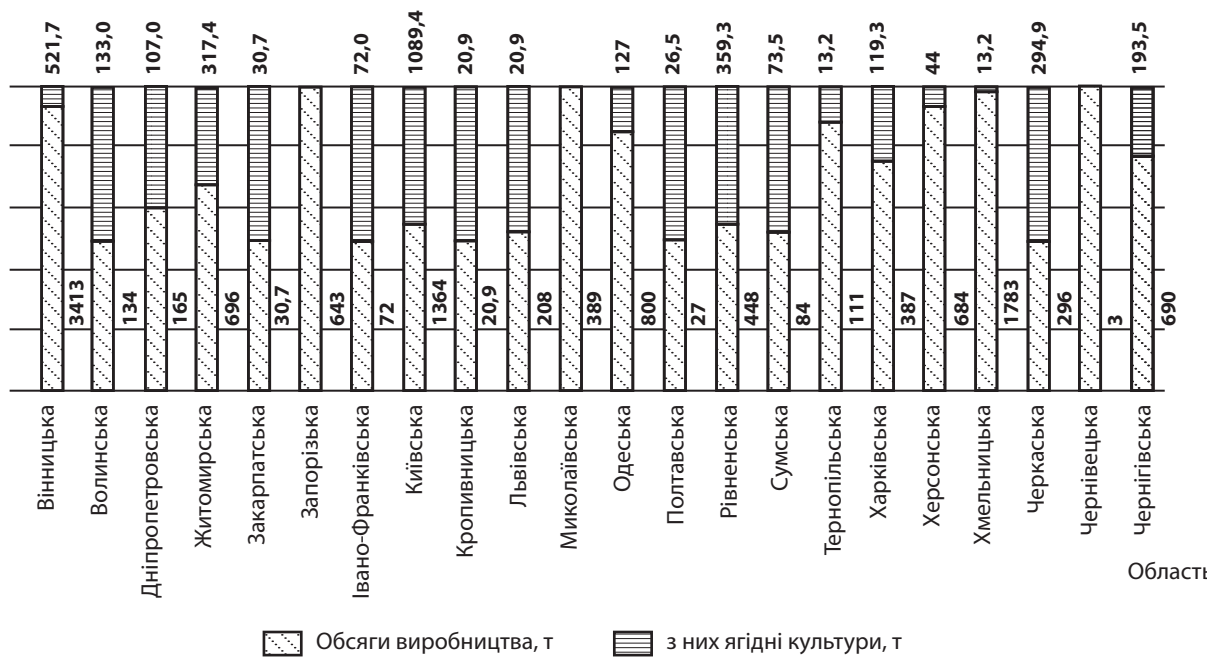

Рис. 1. Обсяги вирощеної органічної плодовоовочевої продукції в Україні, 2018 р.

Джерело: [7].

Погоджуємось із думкою Милованова Є., який зазначив, що від того, наскільки комплексно вдасться підійти до важливого питання організаційної та фінансової підтримки органічного сектора України, залежать не тільки темпи його розвитку, а й розвиток всієї сільськогосподарської сфери країни. Крім цього, успішним сектор стане лише в разі формування ефективної нормативно-правової бази та створення механізмів стимулювання споживчого попиту на органічні продукти.

Тому підприємствам необхідно об'єднуватись задля збільшення фінансових можливостей щодо розвитку органічного виробництва. Зазвичай держава повинна заохочувати виробників об'єднуватись і спільно працювати над розвитком органічного виробництва шляхом надання різних податкових і фінансових переваг органічним сільськогосподарським кооперативам. До того ж ці заохочення стосуються, в першу чергу, дрібних фермерів, котрі не володіють значними фінансовими ресурсами і потребують підтримки від держави. Це надасть змогу фермерам виходити на нові ринки збуту продукції, як в Україні, так і за її межами. Розвиток сільськогосподарського співробітництва сприяє вільному підприємництву, стабільній ефективності; захист виробників від ринкового тиску посередницьких структур-монополістів, що має бути досягнуто спільними зусиллями шляхом створення сільськогосподарських сервісних кооперативів [9]. Тому розвиток кооперації є стратегічним напрямком розвитку агропромислового виробництва [10].

Таким чином, держава повинна заохочувати сільськогосподарських виробників об'єднуватись і створювати кооперативи, проте вони обов'язково мають орієнтуватись лише на розвиток органічного виробництва сільськогосподарської продукції.

ВИСНОВКИ

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що в Україні інституційне забезпечення виробництва органічної сільськогосподарської продукції поступово стає наближеним до стандартів Європейського Союзу. Також прийнято ряд нормативних документів, які поліпшують інституційне забезпечення, що сприяє розвитку виробництва органічної продукції на території України. Позитивним моментом є створення Відділу органічного виробництва та стандартів якості, котрі будуть займатись виключно контролем за розвитком органічного виробництва. Проте державою поки не створено умови для того, щоб повною мірою використати вітчизняний потенціал для розвитку органічного виробництва. Тому необхідно вдосконалювати інституційне забезпечення, шляхом прийняття відповідних нормативних документів, які нададуть змогу виробникам органічної продукції отримувати фінансову допомогу та дешеві кредити з боку держави. Насамперед це стосується дрібних фермерів, котрі потребують додаткових ресурсів для переходу на органічне виробництво. Крім того, необхідно створити умови для заохочення фермерів до створення органічних кооперативів, що надасть додаткові можливості розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Соколюк С. Ю. Інституційне забезпечення виробництва органічної аграрно-промислової продукції // Органічне виробництво і продовольча безпека : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 23–24 трав. 2019 р.). Житомир : ЖНАЕУ, 2019. С. 444–448.
2. Что такое органическое сельское хозяйство. URL: <http://organic.com.ua/ru/organicheskoe-selskoe-hozyajstvo/>
3. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 02.08.2018 №2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>
4. Маркевич К. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Аналітична доповідь. Центр Разумкова. Київ : ВЦ «Заповіт», 2019. 316 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції» від 23.10.2019 № 970. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF>
6. The World of Organic Agriculture: Statistics & Emerging Trends 2020. FIBL&IFOAM – Organics International. 2020. 333 p. URL: <http://organicukraine.org.ua/5011-organic-world-2020.pdf>
7. Дослідження ринку органічної плодоовочевої продукції. Органік стандарт, Organic Business School // UHBDP. 2019. 67 с. URL: <https://uhbdp.org.ua/news/project-news/154-slider/2030-doslidzhennya-ukrayinskoho-rynku-orhanichnoyi-plodoovochevoyi-produktsiyi-slider>
8. Kozhukhivska R., Sakovska O., Shpykuliak O., Podzihun S., Harbar O. Social Customer-Oriented Technologies in the Tourism Industry: An Empirical Analysis. *TEM Journal*. 2019. Vol. 8. No. 4. P. 1371–1383. URL: http://www.temjournal.com/content/84/TEMJournalNovember2019_1371_1383.pdf
9. Sakovska O., Shpykuliak O. State regulation of the functioning and development of agricultural cooperatives in the grain market // Proceedings of the 33rd International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2019: Education Excellence and Innovation Management through Vision 2020. 33rd IBIMA Conference: 10-11 April 2019 Granada, Spain. Editor Khalid S. Soliman. 2019. P. 8316–8321. URL: <http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-85074096591&partnerID=MN8TOARS>
10. Шпикуляк О. Г. Інституції у розвитку та регулюванні аграрного ринку : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2010. 396 с.

Науковий керівник – Шпикуляк О. Г.,
доктор економічних наук, професор,
учений секретар ННЦ «Інститут аграрної економіки»

REFERENCES

- “Chto takoye organicheskoye selskoye khozyaystvo” [What is Organic Farming]. <http://organic.com.ua/ru/organicheskoe-selskoe-hozyajstvo/>
- “Doslidzhennia rynku orhanichnoi plodoovochevoyi produktsii. Orhanik standart, Organic Business School” [Market Research of Organic Fruit and Vegetable Products. Organic Standard, Organic Business School]. UHBDP. 2019. <https://uhbdp.org.ua/news/project-news/154-slider/2030-doslidzhennya-ukrayinskoho-rynku-orhanichnoyi-plodoovochevoyi-produktsiyi-slider>
- Kozhukhivska, R. et al. “Social Customer-Oriented Technologies in the Tourism Industry: An Empirical Analysis”. *TEM Journal*. 2019. http://www.temjournal.com/content/84/TEMJournalNovember2019_1371_1383.pdf
- [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>
- [Legal Act of Ukraine] (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF>
- Markevych, K. «Zeleni» investitsii u stalomu rozvytku: svi-tovyi dosvid ta ukraïnskyi kontekst. *Analitychna dopovid* [“Green” Investments in Sustainable Development: World Experience and Ukrainian Context. Analytical Report]. Kyiv: VTs «Zapovit», 2019.
- Sakovska, O., and Shpykuliak, O. “State regulation of the functioning and development of agricultural cooperatives in the grain market”. Proceedings of the 33rd International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2019: Education Excellence and Innovation Management through Vision 2020. Granada, Spain. <http://www.scopus.com/inward/record.url?eid=2-s2.0-85074096591-&partnerID=MN8TOARS>
- Shpykuliak, O. H. *Instytuttsii u rozvytku ta rehuliuванні ah-rarnoho rynku* [Institutions in the Development and Regulation of the Agricultural Market]. Kyiv: NNTs IAE, 2010.
- Sokoliuk, S. Yu. “Instytuttsiine zabezpechennia vyrobny-tstva orhanichnoi aharno-promyslovoi produktsii” [Institutional Support for the Production of Organic Agro-industrial Products]. *Orhanichne vyrobnytstvo i prodovolcha bezpeka*. Zhytomyr: ZhNAEU, 2019. 444–448.
- “The World of Organic Agriculture: Statistics & Emerging Trends 2020”. FIBL&IFOAM - Organics International. <http://organicukraine.org.ua/5011-organic-world-2020.pdf>